

Asia: VN/24437/2024

Lausuntopyyntö metsätalouden tulosperusteiset tuet -työryhmän muistiosta

1. Yleinen palaute työryhmän muistiosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisellä tasolla muistion työryhmän ehdotukset ovat kannatettavia. Luonto- ja ilmastohyötyjen lisäksi toimenpiteet toisivat vaihtoehtoja metsänomistajille metsiensä hoitoon, käsittelyyn ja myös mahdollisuuksia lisätuloihin. Tukijärjestelmää rakennettaessa tulisi myös samanaikaisesti pohtia, voidaanko joitakin metsien hiilitasetta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviä minimitasoja tai vaatimuksia korottaa ja metsänomistajan velvollisuuksia luonnonhoitoon tarkentaa.

Muistiossa nostetaan esiin erilaisia toimenpiteitä ja korostetaan niiden monia hyötyjä sekä luonnon monimuotoisuuden että ilmaston kannalta. Johtopäätöksenä todetaan kuitenkin vain kahden toimenpiteen sopivan tulosperusteisiin tukiin. Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tarvitaan ehdotettujen tukien lisäksi laajamittaisempia ja vaikuttavampia keinoja. Luontopaneeli kommentoi tässä lausunnossa myös muita muistiossa esiteltyjä ehdotuksia ja toivoo, että pilotointiin harkittaisiin mukaan useampia toimenpiteitä.

Luontopaneeli ehdottaa pohtimaan työryhmän esitysten lisäksi lakisääteisten minimirajojen laatimista muille monihyötyisille toimenpiteille. Lähtökohta minimirajoissa olisi metsänomistajan taloudellisten menetysten jääminen pieniksi ja rajat kohtelisivat metsänomistajia yhdenvertaisesti. Esimerkiksi säästöpuiden minimimäärä päätehakkuissa olisi mahdollista asettaa lakisääteiseksi. Tämä minimitaso voitaisiin säätää nykyisten sertifikaattien tasolle tai niitä korkeammalle tasolle. Minimitasoja korkeammasta säästöpuiden määrästä voitaisiin maksaa korvauksia metsänomistajalle. Samanlaisia lakisääteisiä minimitasoja voitaisiin harkita suojakaistoille ja taimikonhoidoissa ja harvennushakkuissa säästettävälle riistatiheiköille. Luontopaneeli suosittaa myös päätehakkuun läpimitta- ja ikäkriteerin palauttamista sen tuomien ja muistiossakin mainittujen luonto- ja ilmastohyötyjen vuoksi.

2. Tulospäruusteisten tukien ja ympäristöllisen tarjouskilpailun vahvuudet ja heikkoudet verrattuna perinteiseen tukijärjestelmään, jossa korvataan kustannuksia ja tulonmenetyksiä.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Muiston luvussa 8 kuvataan tulospäruusteisten tukien ja tarjouskilpailujen yleisiä vahvuuksia ja heikkouksia. Etuja ovat tukien parempi kohdentuvuus tärkeimpiin kohteisiin. Toinen etu on niiden joustavuus ja metsänomistajan kannustaminen hakemaan kohteeseen parhaita ratkaisuja. Kolmas etu on monihyödyt – toimenpiteet edistävät sekä hiilen sitomista että luonnon monimuotoisuutta. Metsänomistajille koituvia kustannuksia tai tulonmenetyksiä pienemmät tulospäruusteiset tuet ja hyötyjen ja vaikutusten pisteytyksiin perustuvat käänteiset tarjouskilpailut ovat perusteltuja myös kansantalouden näkökulmasta. Riski ylisuuriin korvaustasoihin ja päruusteettomiin tulonsiirtoihin vähenee.

Haitoista merkittävin lienee vaikutusten ja hyötyjen arviointiin liittyvä todentamis- ja mittausongelma. Riski arviointi- ja mittausvirheistä on olemassa. Ympäristöhyöty tulisi aina pyrkiä pisteyttämään toimenpiteen luontovaikutusten kautta – ei sen kustannusten päruusteella. Lisäksi lisääntyneeseen seurantaan liittyy hallinnollisia kustannuksia. Yksi vaikutus tulospäruusteisista tuista on, että ne eivät ole kaikkien metsänomistajien käytettävissä metsien sijainnin tai ominaisuuksien takia. Kun tulospäruusteisia tukia otetaan käyttöön, kannattaa panostaa viestintään ja tiedonvälitykseen metsänomistajille, jotta mahdollisimman monet ovat tietoisia uusista avautuvista mahdollisuuksista.

3. Työryhmän esittämien pilottiehdotusten toteuttamiskelpoisuus.

3.1 Taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korotus lehtipuuosuuden päruusteella (luku 9.1)

Talousmetsissä metsänhoidolla on erilaiset tavoitteet kuin suojavyöhykkeillä, luontokohteilla tai suojelualueilla. Luvussa 9.1 kuvatut ajatukset lehtipuuston osuuden ja säästöpuiden määrän ja koon kasvattamisesta ovat kannatettavia. Lehtipuuden osuuden kasvattaminen tukee niin luonnon monimuotoisuutta (vaikkakin tässä yhteydessä koskee vain kasvatuspuulajia, mikä useimmiten tarkoittaa koivuja) kuin metsätalouss sektorin varautumista ilmastomuutokseen. Säästöpuiden määrän ja koon kasvattaminen taas hyödyttää metsälajistoa (Kärkkäinen ym. 2024).

3.2 Suojavyöhykkeiden jättäminen virtavesien rannoille (luku 11.2)

Tuki sertifikaatteja leveämpien suojavyöhykkeiden jättämiseen on kannatettava toimi, jolla voidaan tukea vesistöjen tilaa.

Tulosten todennettavuus on vesiympäristön osalta kuitenkin haasteellista ja vaatisi pitkäkestoista vedenlaadun ja vesieliöstön seurantaa. Suojavyöhykkeiden puutteet ovat todennäköisesti vain harvoin pääasiallinen vesistön tilaa heikentänyt tekijä, mikä edelleen vaikeuttaa suojavyöhykkeiden merkityksen todentamista. Vaikutusten todentaminen rantametsän luontoarvojen päruusteella on

sen sijaan suoraviivaista. Ehdotetuilla suojavyöhykkeillä voidaan todennäköisesti kattaa monia rantametsän ominaispiirteitä ja luontoarvoja. Monilla rantametsän ominaispiirteistä, kuten rannan lehtipuilla ja puiden varjostuksella, on positiivisia vaikutuksia myös vesistöön, joten voidaan olettaa, että rantametsässä todennetut parannukset ovat positiivisia myös vesistön kannalta.

3.3 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

3.4 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

4. Millaisia vaikutuksia työryhmän esittämällä tuella olisi?

4.1 Taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korotus lehtipuuosuuden perusteella (luku 9.1)

Lehtipuuston osuuden kasvattamisen kannusteet oletettavasti vievät metsien puustorakenteita paremmin ilmastonmuutosta kestäväan suuntaan, ja myös lajistovaikutuksia voidaan olettaa saavutettavan, jos muutokset puustorakenteissa ovat laajamittaisia (Kärkkäinen ym. 2024). Lehtipuuosuuden kasvattamisesta hyötyvät monet metsälajit ja hyötyjälajistosta löytyy luultavasti paljon tällä hetkellä harvinaisia ja uhanalaisia eteläisiä lajeja – olettaen, että metsäteollisuus kykenee muutosta seuraamaan ja metsänomistajat saadaan ohjattua laajentamaan kasvatettavaa lehtipuuvalikoimaa täydentämään koivuja, esimerkiksi lisäämällä jalojen lehtipuiden määrää (Koivula ym. 2024). Lehtipuuosuuden kasvattaminen voi toki kohdata haasteita mm. hirvieläinten laidunnuspaineen myötä. Tähän ratkaisuja ovat mm. elinvoimaiset suurpetokannat ja hirvieläinten kannanhoidollinen metsästys (Koivula ym. 2024).

4.2 Suojavyöhykkeiden jättäminen virtavesien rannoille (luku 11.2)

Luontopaneeli pitää leveiden suojavyöhykkeiden jättämistä hyvänä esityksenä. Esitetty 30 metriä on vesiensuojelun kannalta riittävä minimileveys. Leveys on todennäköisesti riittävä myös rantametsän ominaispiirteiden ja luontoarvojen suojelun kannalta. Luontopaneeli pitää suojavyöhykkeiden rantametsän ominaispiirteisiin perustuvaa kohdentamista järkevänä, mutta näkee, että vesiensuojelun kannalta suojavyöhykkeitä voisi kohdentaa toisinkin, jos tavoitteena on vesien tilan parantaminen. Suojavyöhykkeiden pisteytyksen kriteerit vaikuttavat kuitenkin hyviltä. Suojavyöhykkeiden kohdentaminen pieniin latvavesiin on erityisen hyvä painotus.

Kuten työryhmän esityksestä käy ilmi, vesistöjen ekologinen tila on kaukana tavoitteestaan. Vesien tilassa ei myöskään ole tapahtunut merkittävää parantumista kolmen vesienhoitokauden aikana. Esitetyllä tavalla kohdennettavat suojavyöhykkeet tulisivat kattamaan sellaisia vesistöjen varsia ja rantametsiä, joissa on jäljellä tärkeitä ominaispiirteitä ja ne olisivat siis riittäviä turvaamaan jo olemassa olevia luontoarvoja. Vesien ekologisen tilan parantumiseen niillä ei kuitenkaan todennäköisesti olisi juuri merkitystä, sillä suojavyöhykkeet tulisivat kattamaan vain sellaisia vesistöjä, joiden tilaan metsätalous ei välttämättä ole juuri näiden säästyneiden suojavyöhykkeiden vuoksi merkittävästi vaikuttanut. Vesiensuojelun kannalta suojavyöhykkeitä olisi järkevää kohdentaa niille valuma-alueille, missä metsäojituksia pyritään vähentämään jatkuvaan kasvatukseen siirtymällä

tai tehdään riittäviä valuma-alueen vesiensuojelutoimia (tästä näkökulmasta lisää lausunnossa myöhemmin).

Pilotoinnin aikataulu on epärealistinen vaikutusten seurannan näkökulmasta. Suunnitellussa ajassa ei ole mahdollista saada tietoa suojavyöhykkeiden toimivuudesta ja niistä saaduista ekologisista hyödyistä. Luontopaneeli ei pidä työryhmän esittämää suojavyöhykevelvoitteen määräaikaista järkevänä, koska ekologisten hyötyjen tulisi olla pysyviä.

4.3 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

4.4 Lehtojen luonnonhoito (luku 11.6)

-

5. Kehittämisehdotukset työryhmän pilottiehdotuksiin.

5.1 Taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korotus lehtipuuosuuden perusteella (luku 9.1)

Lehtipuuosuuden kasvattaminen taimikon ja nuoren metsän hoidon vaiheessa on kannatettava toimi. Metsälajistoa hyödyttäisi paljon myös taloudellisesti vähäarvoisten puiden – haavan, pihlajan, raidan ja leppien – selkeästi ohjeistettu säästäminen. Luontopaneeli ehdottaakin, että pilotoinnissa ohjataan monipuolisesti eri lajisten lehtipuiden säästämiseen.

Yksi tärkeimmistä metsälajiston uhanalaisuuden syistä on järeän ja vanhan lehtipuuston niukkuus (Hyvärinen ym. 2019), mitä ongelmaa ei voi korjata muutoin kuin pitkän aikavälin lisäämistavoitteeseen sitoutumalla: tämä edellyttää lehtipuiden suosimista kaikissa metsänhoidon vaiheissa, ja suurimpien puiden säästämistä pysyvästi. Siksi pilotointiin olisi hyvä pyrkiä sisällyttämään myös tämä pitkäjänteinen ulottuvuus, joka kattaa lehtipuuosuuden lisäämisen taimikon ja nuoren metsän hoidon vaiheesta säästöpuiden jättämiseen asti.

Luku 11.1, säästöpuiden lisääminen:

Luvussa 11.1 on monimuotoisuuden kannalta hyviä kehittämisehdotuksia, joita Luontopaneeli haluaa lausunnossa kommentoida. Säästöpuiden keskittäminen hyödyttää metsälajistoa tutkimusnäytön perusteella enemmän kuin säästäminen tasaisemmin yksittäisin puin, vaikkakin jälkimmäinen voi olla perusteltu luontaisesti avoimissa ympäristöissä, kuten puustoisissa paahdeympäristöissä (Koivula ym. 2022). Keskittäminen voi myös helpottaa metsänhoitotoimia uudistusalueilla. Keskittäminen suojavyöhykkeelle on periaatteessa kannatettava toimi. Yleisen säästöpuiden määrä- ja tilavuustason kasvattamisen ohella olisi hyödyllistä kehittää kannustin- ja rahoitusmekanismeja useampien maanomistajien metsien säästöpuustojen keskittämiseksi suuriksi luontokohteiksi.

Eri ohjauskeinoilla, maanomistajien informoinnilla, kohteiden puuston seurannalla ja viime kädessä valvonnalla olisi tärkeää varmistaa, että yleisemminkin säästöpuut jätetään aina pysyvästi eikä niitä kaatuessaankaan korjata esim. kotitarvepolttoon tai energiapuuksi (Koivula ym. 2022, 2025). Näin varmistettaisiin, että säästöpuista aikanaan kehittyy järeää elävää ja myöhemmin suurikokoista lahoppua, mistä hyötyjiä on valtaosa metsiemme uhanalaisista lajeista. Luontopaneeli katsoo, että säästöpuiden ja lahoppuun pysyvä säästäminen tulisi olla sertifikaattien ehtona tai jopa lainsäädännössä määritelty.

5.2 Suojavyöhykkeiden jättäminen virtavesien rannoille (luku 11.2)

Turvemaiden ojituksista johtuvat vesistövaikutukset ovat selvästi merkittävin vesistöjen ekologista tilaa metsätalousalueilla heikentänyt tekijä. Vesiensuojelun kannalta suojavyöhykkeitä olisi järkevää kohdentaa valuma-alueille, missä metsäojituksia pyritään vähentämään jatkuvaan kasvatukseen siirtymällä tai tehdään riittäviä valuma-alueen vesiensuojelutoimia.

Vesiensuojelun kannalta olisi tärkeää pilotoida turvemaiden jatkuvaan kasvatukseen siirtymisen sekä kosteikkojen rakentamiseen suunnattuja tukia. Tämä tukisi samalla maankäyttösektorin ilmastotavoitteita. Jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen lisäämistavoite mainitaan jo METKA-lain valmisteluasiakirjoissa (HE 167/2022), joissa myös todetaan jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen hyödyt suometsän ravinnehuuhtoutumien vähenemisen ohella hiilivaraston säilymiseen.

Useiden eri tukimuotojen mahdollisuus todennäköisesti kannustaisi valuma-alueitasoihin vesienhoidon toimenpiteisiin ja mahdollistaisi vaikuttavat toimenpiteet.

Lukuun 11.4, paloatkumot:

Kulotuksen ja ennallistamistyyppisen pystypuuston polton tukeminen luonnonhoidon tuilla on luonnon monimuotoisuuden kannalta erinomainen asia. Palojen vähenemisen pitkän aikavälin historia monimuotoisuuteen kohdistuvine seuraamuksineen on muistiossa tunnistettu. Kulotuksien ja polttojen keskittäminen paloatkumoalueille on Tapio Oy:n Metsä-ELO-työryhmässä katsottu toimivimmaksi ratkaisuksi paikallisesti saavuttaa luontainen palojen toistuvuuden alataso (esim. Lindberg ym. 2018).

Kuitenkin metsänhoidollinen kulottaminen (hakkuutähteen polttaminen) on uhanalaisen palonsuosijalajiston sekä laajemmin kuolleesta riippuvaisen lajiston kannalta varsin tehoton toimenpide, kun huomattavasti parempi olisi polttaa hakkuutähteen ohella myös pystypuustoa mahdollisimman paljon (Lindberg & Arnkil 2023). Muistion ehdotus luonnonhoidon tuen ulottamiseksi korvaamaan poltettavaa puustoa on tervetullut. Polttokohteiden valinnassa voitaisiin

painottaa sellaisia kohteita, jotka luonnontilassa palaisivat usein: esimerkiksi harjujen paahderinteillä polttaminen ylläpitää paahteisuutta ja karuutta, mitkä ominaisuudet pensoittumisen ja rehevöitymisen myötä menetettäisiin (Koivula ym. 2025).

5.3 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

5.4 Lehtojen luonnonhoito (luku 11.6)

Useimmat lehtoluontotyypit ovat melko harvinaisia, ja niiden pelkkä siirtäminen pysyvästi metsätalouden ulkopuolelle voi johtaa niillä elävien lajien vähittäiseen häviämiseen, koska lehtoja luonnonoloissa uudistavat ja olosuhteita ylläpitävät häiriöt on pitkälti metsistämme eliminoitu (esim. Angelstam & Kuuluvainen 2004, Kilpinen 2018). Näin ollen luonnonhoito esimerkiksi lehtipuiden suosimisen ja alikasvoskuusten poistamisen muodossa lehdoissa on luonnonsuojelullisesti perusteltua.

Lehtotarkastelujen suurimpia haasteita on, että eri lehtoluontotyyppien tarkkaa pinta-alaa, yksittäisten kohteiden sijainteja tai ekologista tilaa ei tiedetä (Kouki ym. 2018). EU:n ennallistamisasetuksen mukaan tila täytyisi tuntea 90 %:lla esiintymistä (kohteista) vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2024 toteutetussa "Lehtokartoituksen käytäntöjen kehittäminen"-projektissa (Heinonen ym. 2025) kehitettiin ja kokeiltiin menetelmiä kohteiden tunnistamiseksi, rajaamiseksi ja ekologisen laadun arvioimiseksi. Projektin kokemusten perusteella maastokäynnit kaikkien kohteiden rajaamiseksi ja laadun arvioimiseksi luotettavasti ovat erilaisten resurssirajoitteiden vuoksi epärealistisia, mutta kaukokartoitustiedon verifiointiksi ja rajatapauksien varmistamiseksi niitä on välttämätöntä tehdä osalla kohteista, kuten muistiossa todetaankin.

Ehdotettu käänteinen huutokauppa tuettavien hoitokohteiden valitsemiseksi on periaatteessa hyvä, samoin ehdotukset yleiseksi tuen myöntämisen ehdoiksi. Kuitenkin tukikohteiden valinnassa olisi suotavaa painottaa uhanalaisimpia lehtoluontotyyppejä. Muistiosta jää avoimeksi kysymys, jäisivätkö luonnonhoitokohteet puuntuotantoon tähtäävän metsätalouden ulkopuolelle pysyvästi, ja jos kyllä, miten tulevien vuosikymmenien hoitotarpeet ratkaistaan.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Kari Hyytiäinen, Matti Koivula, Ilona Laine, Heikki Mykrä, Minna Pappila ja Outi Silfverberg.

Viitattu kirjallisuus:

Angelstam, P. & Kuuluvainen, T. 2004: Boreal Forest Disturbance Regimes, Successional Dynamics and Landscape Structures: A European Perspective. *Ecological Bulletins* 51: 117-136.

Heinonen, P., Nisula, K., Puusti, O. & Siitonen, J. 2025: Lehtokartoituksen käytäntöjen kehittäminen. *Tapion raportteja* 80.

Hyvärinen E., Juslén A., Kemppainen E., Uddström A. & Liukko U.-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kilpinen, S. 2018: Variability and Mixed-Severity Disturbances Characterize Unmanaged Southern Boreal Forests in Russian Karelia. *Pro gradu*, Helsingin yliopisto.

Koivula, M., Louhi, P., Miettinen, J., Nieminen, M., Piirainen, S., Punttila, P. & Siitonen, J. 2022: Talousmetsien luonnonhoidon ekologisten vaikutusten synteesi. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 60/2022.

Koivula, M., Domisch, T., Hamberg, L., Huhta, E., Kaitera, J., Korhonen, A., Korhonen, K.T., Laurila, M., Louhi, P., Männistö, M., Penttilä, R., Shorokhova, E., Vanha-Majamaa, I., Salminen, H., Haikarainen, S., Lehtonen, M., Huuskonen, S. & Hynynen, J. 2024: Metsätalous. Julkaisussa Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry (MTK) & Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf (SLC) (toim.), MTK:n ja SLC:n luonnon monimuotoisuuden tiekartta maa- ja metsätaloudelle. Ss. 132-303.

Koivula, M., Siitonen, J., Tonteri, T., Assmuth, A., Hotanen, J.-P., Huhta, E., Kaitera, J., Lintunen, J., Salminen, H., Shorokhova, E. & Viitala, E.-J. 2025: Synteesiraportti: Talousmetsien luonnon monimuotoisuuden kehitys ja luonnonhoidon vaikuttavuus. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* (painossa).

Kouki, J., Junninen, K., Mäkelä, K., Hokkanen, M., Aakala, T., Hallikainen, V., Korhonen, K.T., Kuuluvainen, T., Loiskekoski, M., Mattila, O., Matveinen, K., Punttila, P., Ruokanen, I., Valkonen, S. & Virkkala, R. 2018: Metsät. Julkaisussa Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. *Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2 – luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö* 5/2018: 475–567.

Kärkkäinen, L., Koivula, M., Korhonen, K.T., Mutanen, A., Mäkipää, R., Pitkänen, T.P., Tuominen, S. & Wall, A. 2024: EU:n ennallistamisasetuksen suhde maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan: metsiä koskeva tarkastelu. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 83/2024.

Lindberg, H., Saaristo, L. & Nieminen, A. 2018: Tuli takaisin metsiin. Tapion raportteja 30.

Lindberg, H. & Arnkil, N. 2023: Metsäisten paahdeympäristöjen tunnistaminen ja hoito. Tapion raportteja 57.

Silfverberg Outi

Suomen Luontopaneeli - Kari Hyytiäinen, Matti Koivula, Ilona Laine, Heikki Mykrä, Minna Pappila ja Outi Silfverberg.